

O NOVOM FILMU, ALI STALOŽENO

16-75207931
miodrag stanisavljević

Uspeh, poluspeh ili samo blagonaklonost koje su neka dela našeg filma zadobila na strani ove godine dali su povoda mnogim filmskim kritičarima, pobornicima novog filma, za nešto zadovoljstva zbog konačne pobeđe koncepcija za koje su se i nešto umora i nostalgije reminiscencija na dane kad je trebalo „vojevati“ protiv ovih i onih otpora, kad je trebalo igrati u polemičkim okršajima sa krutim i konvencionalnim shvatanjima. ...

Dakako, nemam nameru da umanjim značaj izvojevanog, niti da ikome osporim ideo u zadovoljstvu, nostalgiji i umoru, niti mi je pak na kraju pameti da se saglašavam sa poraženim taborom tvrdokornih filmskih konvencionalista, no držim da bi, na izvestan način, bilo umereno i, ako ništa drugo a zovebno zanimljivo i provokativno, ispitati lice pobeđenika u odnosu na lice boraca, odnosno napraviti jedan mali pokušaj upoređivanja trenutka prvih, oduševljenih, robusnih i pomalo patetičnih, zahteva, namera i programatskih načela i trenutaka kad su „bitke“ dobio, a otpore zamenila priznanja i reči hvale.

Naravno, mogu to učiniti prilično ovlasi i bez dovoljno iscrpnosti; neka upoređivanja i upostavljanja, uzto, biće neminovna i prirodna posla sasvim saobrazno.

Dakle, šta je ostalo od prvih, ukletih, filmova i prvih, svojevremeno prokazanih, programatskih tekstova Živojina Pavlovića, Saše Petrovića, Dušana Makavejeva i drugih, danas već priznatih „novatora“? Do kakvih je transformacija došla između starta i cilja?

U 109. broju POLJA posvećenom filmu Saša Petrović će, praveći upoređenja svojih prvih filmova sa svojim poslednjim ostvarenjima, govoriti o nekakvim sličnostima filmova „Dvoje“ i „Dani“ na jednoj, i filmova „Tri“ i „Skupljači perja“ na drugoj strani. U krajnjim instancijama, asocijacije se mogu praviti na jako udaljene i nimalo srodne stvari, ali ne treba biti bogzna kako oštrovid, pa zaključiti da su sličnosti između pomenutih filmova koje pominje Saša Petrović, zaista sasvim površne, daleke, i sa estetičkog gledišta, sasvim neobavezne.

Razlike su međutim daleko upadljivije, rekao bih čak bitne. Po sredi, su, kako mi se čini, dva raznorodna shvatanja filmske umetnosti, zapravo, ne samo dva različita shvatanja filma već dva shvatanja umetnosti uopšte. Filmove „Dvoje“ i „Dani“ karakterisala je pre svega težnja za ostvarenjem čistog filmskog jezika, težnja da se progovori i na drugačiji način, metaforičkim spregom, simbolima, težnja da se iznađe filmski ekvivalent izvesnih stanja i situacija karakterističnih po nahodjenju autora, za savremenog čoveka. Na žalost, umetnost u filmskom kazivanju za naše prilike gotovo maestralna, koja je bila očita u ovom filmovima, nije mogla da pokrije jedno pomalo lažno, pomodno i lošom literaturom zaslepljeno, shvatanje života. Sve u svemu, „Dvoje“ i „Dani“ će ostati kao filmovi sa interesantnim metaforama

i vizuelnim rešenjima, ali sa nedopustivo lošim dijalozima i neveruljivim situacijama.

Ali, već u sedećem filmu, snimljenom po srednjoj prozi Antonija Isakovića, Saša Petrović će napraviti bitan zaokret. Za razliku od prethodnih filmova u kojima je život bio počinjen jeziku i koji su stoga delovali papirnato i neveruljivo, „Tri“ će, mada sitniji u prošlosti biti daleko uverljiviji od pomenutih filmova situiranih u savremenost. Jezik će ovoga puta biti podređen životu, metaforama i simbolika daleka nenapadnije i diskretneje... Put od filmova „Dani“ i „Dvoje“ do „Tri“ i „Skupljači perja“ u stvari je put od posrednog, metaforičkog načina kazivanja do neposrednog, put od estetizma ka životu. Krik Petrovićevog junaka i druge storijske „Tri“ (B. Zivojinović) u baruštinama neretjanske delte, („Živote!“) nastaviće se u replici ciganske pevačice Lenčeta u „Skupljači perja“ („Živote, živote, kuga te pojela!“). Put od papirnatih, mučenih lažnim dilemama, junaka „Dani“ i „Dvoje“ do ubogih, mučenih nekom iracionalnom tugom življenja, sa čudnim talentom za samouništenje, Cigana iz „Skupljači perja“ u stvari je put sazrevanja.

No, vratimo se ponovo prvim filmovima i programatskim načelima koja je svojevremeno u beogradskom „Delu“ Saša Petrović, kao jedan od sagovornika novog jugoslovenskog filma, zastupao. Očigledno je međutim da je način govora prvih filmova skoro potpuno zanemaren u poslednjim. Stavije, filmove „Tri“ i „Skupljači perja“ teško da bismo mogli smatrati izrazima modernim filmovima, bar ne u onom smislu u kom se govorilo i pisalo o modernom filmu u doba kad su gore pomenute „bitke“ vodene. Dakako, to su bolji filmovi, ali, ne znače li oni, na izvestan način, pozajmice koncepcija oko kojih se prošlo toliko mastila i izgovoreno toliko žučnih reči?

Zlaka Pavlović takođe jedva da je zadržao nešto od načina izražavanja igranog prvenca „Žive vode“ (iz omnibusa „Kapi, vode, ratnici“) u kome je pokušao da, bez lijedne reči, čisto vizuelnim sredstvima, vizuelnim metaforama i simbolima, izrazi situaciju progonojenog čoveka. „Povratnik“, „Neprijatelj“ i „Budenje pacova“ (storijski iz omnibusa „Grad“ nisam video) predstavljaju postepeni put ublažavanja prvih namera. Ekspresivnost kadrova ranijih filmova na kojoj je Pavlović insistirao prera-

šće u poslednjim njegovim filmovima u neku vrstu scenografije siromaštva, i sve te gomile naslaganih, bačenih predmeta koje su ranije imale samo značaj i lepotu vizuelnog poprima polako socijalna obeležja...

Ajzenštajnovski principi montaže koje su u nas strasno zastupali Pavlović i Makavejev biće u poslednjim Pavlovićevim filmovima izbegavani. (Sam Živojin Pavlović će u poslednjim POLJIMA reizigrano primetiti: „Saznavanjem žalosne činjenice da je igrani film, ipak, pre svega najbolji literaturi moje teatarske postavke o sveobuhvatnoj moći montaže su u samoj praksi pretrpele poraz!“). „Budenje pacova“, koje je posle dugogodišnjeg nepriznavanja doneo Živojinu Pavloviću nagrade i reči hvale, predstavlja, po mom mišljenju, završetak jednog puta koji je vodio u kompromis. „Budenje pacova“ je dosta obična, novinarski površna, socijalna pritečka koja to ostaje i pored elemenata crnog humora. Po ovom „400 udaraca“ Trifo je, svojevremeno, pisao da se trudio da ovaj, izrazito socijalni siže, režira kao Karne, Kajast i drugi koji bi film opteretili tamnim stepeništima, prijavim ulicama i prijavom fotografijom. Bojim se da je Živojin Pavlović upravo postupio tako. U svakom slučaju „Budenje pacova“, koje je 1967. godine donelo uspeh svom autoru, nije film koji je Pavlović želeo da snimi 1960. godine.

Izvesna ublaženja primetna su i kod drugih predstavnika našeg novog filma. Puriša Đorđević će posle dramaturških zavrzlama, i eksperimentisanja raznoraznim vremenskim i unutrašnjim tokovima čime su bili krećti njegovi filmovi „Devojka“ i „San“, snimiti jedan pitak, rastresit, ležeran i jasan film („Jutro“) u kome će, kao trag ranijih filmova postojati samo jedan pomereni pasadž (fantazija o mladom komunisti na temu „Janje ribarske kćeri“), pa i on psihološki opravdan.

Slično će postupiti i Vatroslav Mimica u svom nanovijem filmu („Kaja, ubit ću te“). Posle svakojakih dovijanja u filmu „Ponedeljak: ili utorka“, nagradenom prošle godine u Pulji, on će snimiti ove godine jedan daleko jednostavniji, lepši i, ako hoćete, dublji film, s tom razlikom što će ovog puta biti neprimćen. „Kaja, ubit ću te“, kao i „Jutro“, umeće u svojoj strukturi jednu pomernu sekvencu (sekvenca o Raju i paklu sa Husejinom Cokicem), koja će takođe psihološki biti opravdana pisanstvom njenog aktera.

Makavejev će možda jedini ostati dosledan svojim teorijskim postavkama o montaži, ali, bar što se mene tiče, „Ljubavni slučaj“ teško da može biti potvrda njihove valjanosti.

16-75207687
naučni skup o oktobru

U Kotoru je od 24—28. oktobra održan naučni skup posvećen temi „Oktobarska revolucija i narodi Jugoslavije“, u vezi s proslavom pedesetogodišnjice velike oktobarske socijalističke revolucije. U ime Zajednice institucija za izučavanje radničkog pokreta i SKJ skup je organizovao Pripremni odbor od 22 člana — predstavnika nauke iz svih naših glavnih centara naučnog života (mada na samom skupu nisu učestvovali svi članovi Odbora), a otvorio ga je drug Pero Damjanović. Pored ostalih skup je pozdravio i drug Beno Zupančić. Posle otvaranja pročitani su svoje priloge, kao glavne referate na ovom skupu, dr. O. Mandić (Mesto Oktobra u savremenoj istoriji), Bernard Stull (Značaj ustanka bokotorskih mornara februara 1918. godine), i dr. Sergej Dimitrijević (Usvajanje koncepcije i iskustava Oktobarske revolucije u jugoslovenskom revolucionarnom radničkom pokretu).

Ostali referati i saopštenja su klasifikovani u grupe, već prema sadržaju i temi kojom se bave, a o njihovim osnovnim tezama, posle izlaganja reportera svake pojedine grupe, kako se prilici ne bi morali na samom skupu čitati, nastajala je diskusija. Rad skupa se tako odvijao u okviru triju sekcija, koje su radile uporedo te se nije mogao pratiti neprekidno tok svake sekcije. Teme sekcija su bile: Revolucionarna i društveno-politička zbiljanja u Jugoslaviji u vreme Oktobra (I sekcija), Međunarodni radnički pokret i razvoj međunarodnih odnosa u vreme i posle Oktobra (II) i Oktobar i neki problemi politički i pravnih nauka (III).

Referata i saopštenja bilo je preko stotinu, a skoro svi su bili umnoženi i podeljeni učesnicima. To je dobrih delom omogućilo da diskusija bude sadržajna i uglavnom dosta živa.

U ovakvim prilikama kada ima veoma mnogo priloga nije lako odrediti okvirne teme kod njihove klasifikacije tako da svi budu na jednak način logički obuhvaćeni. I u ovom skupu je bilo radova koji se nisu sasvim dobro

i prirodno uklapali u opštu temu, pa ni u tri glavne, prema kojima ih je trebalo klasifikovati, ali su ipak svi na neki način doprineli da se bolje sagledaju kako preduslovi i okolnosti u kojima se odvijala oktobarska revolucija, tako i njene posledice i uticaj na zbiljanja u celom svetu do danas i posebno u našoj zemlji. Posebno je značajno to što je bilo dosta radova teorijskog i aktuelnog karaktera, u kojima se insistiralo na životu revolucionarnom duhu i današnjim problemima našeg i svetskog procesa socijalističkog razvika. Upravo ti radovi su najviše doprineli da u pojedinim grupama, naročito u drugoj i trećoj sekciji, dođe do intenzivne razmene i borbe mišljenja o nekim značajnim i aktuelnim pitanjima.

Poslednjeg dana naučni skup je radio u plenumu. Reporter triju sekcija (dr Ivan Katarčić, dr Branko Pribičević i dr Gorazd Kušej) podneli su izveštaje o radu u sekcijama. Na osnovu neposrednih utisaka i ovih izveštaja moglo bi se reći da su najveću pažnju privukli razgovori na teme o nacionalnom pitanju nekih novih originalnih rešenja koliko u naučnom skupu verovatno nije toliko u davanju nekih novih originalnih rešenja koliko u ukazivanju na značajne probleme i moguće pravce i neophodne uslove za njihovo rešavanje. Kao što obično biva u sličnim prilikama i ovde je bilo dosta problematičnih stavova i shvatanja, koji bi se morali dalje pomno analizirati te dokazivati, odnosno pobijati, bilo da je reč o aktuelnim ili o važnim istorijskim pitanjima.

Broj primljenih radova, doduše s odveć velikim razlikama u kvalitetu, broj učesnika u diskusijama (preko 200 intervencija), aktuelnost zahvaćenih problema, sve je to doprinelo da ovaj skup bude zaista naučnog karaktera, a ne samo proslava jedne značajne godišnjice. Tome su doprinele svojim učestvom i predstavnici većeg broja socijalističkih zemalja.

G. Z.

Likovni prilozii u ovom broju uzeti su sa izložbe Grafike mladih jugoslovenskih stvaralaca koja je održana u Domu omladine u Beogradu, od 18. oktobra do 10. novembra 1967. godine.

„POLJA“ — LIST ZA KULTURU I UMETNOST — uredja: Miroslav Egerić, Gorije Zaječaranović, Gojko Janjusević, Zelimir Petrović, Petar Milosavljević (glavni i odgovorni urednik). • Tehnički urednik: Milan Stanoević • sekretar redakcije Olivera Petrović • Izdaje: Tribina mladih, Novi Sad, Katolička porta 5, telefon 431-96 • Rukopise slati na adresu: Redakcija „Polja“, Novi Sad, pošanski fak 190, • Godišnja preplata 10 novih dinara, za inostranstvo dvostruko. Cena jednog primerka i novi dinar • Ziro račun 857-3-298 kod Narodne banke u Novom Sadu • Stampa „Forum“ Novi Sad, Voj. v. de Misića 1.

Meter: Facsar Zeolit

polja

list za kulturu i umetnost

izlaziće počev od januara 1968. godine u novoj seriji, na manjem formatu, u novoj tehničkoj opremi i na povećanom broju strana.

Pretplata za 10 brojeva (godinu dana) iznosiće 15 novih dinara. Cena pojedinačnog primerka biće 1,5 n. dinara.

Pretplatu treba slati na žiro račun „Polja“ 657-3-298 kod Narodne banke Novi Sad, ili na adresu redakcije i administracije „Polja“, Katolička porta 5. N. Sad.

U izdanju TRIBINE MLADIH Novi Sad, serija AG—67, izašle su knjige pesama:

Jasna Melvinger:
TAKO UMIRU STARICE

Oto Tolnai:
GERILSKE PESME

Dušan Belča:
SMART JEDNE SLIKE

Petar Milosavljević:
BLOKADA

Pero Zubac:
PANTOLOGYA NOUVA

Knjige se mogu poručiti od TRIBINE MLADIH, Katolička porta 5, p. fak 190.

Cena jedne knjige iznosi 6.— novih dinara.

konkurs gledišta

časopis za društvenu kritiku i teoriju raspiše opšti jugoslovenski anonimni nagradni konkurs za raspravu o temi

„U ČEMU SU SNAGA I SLABOST SAMOUPRAVLJANJA“

Uslovi konkursa: Rasprava treba da be produbljena, originalna, teorijsko-kritički i jasno obrazloženi način odgovori na postavljeno pitanje. Poželjno je da obim rasprave bude u granicama od 50—80 kucanih stranica novinarskog proreda. Radove, pod šifrom, otkucane u tri primerka treba slati na adresu Redakcije sa naznakom „za konkurs“. Šifra će biti razrešena podnošenjem kopije rukopisa posle objavljivanja rezultata konkursa. Radovi koji konkuriraju za nagradu ne smeju prethodno biti objavljeni. Krajnji rok za slanje rukopisa je 15. VII 1968. godine.

Najuspešnije radove Redakcija „Gledišta“ će nagraditi sledećim novčanim nagradama:

I nagrada 10.000 N. din.
II nagrada 7.000 N. din.

Pored toga Redakcija će otkupiti radove koji zadovoljavaju kriterijume za objavljivanje u časopisu. Redakcija „Gledišta“ time preuzima pravo prvog objavljivanja nagradenih ili otkupljenih radova.

REDAKCIJA „GLEDIŠTA“
Beograd, p. f. 890